

НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПЛАН ЗА 2018 – 2020 Г. НА ИНСТИТУТА ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

I. Тема на проекта: **Езикова култура и езикова политика. Електронни ресурси за езикови консултации**

Секция за съвременен български език

Вид на проекта: колективен

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Т. Александрова

Участници: доц. д-р Р. Станчева, доц. д-р Т. Александрова, доц. д-р К. Чаралозова, доц. д-р М. Томов, гл. ас. д-р Ил. Кунева, ас. Л. Микова, ас. Ж. Златева

Анотация: Целите на проекта са свързани с изграждане на електронните ресурси на Службата за езикови справки и консултации, което включва разширяване и обогатяване на базата данни на справочника „Езикови справки по интернет“, подобряване на неговите функционалности и популяризирането му. По този начин ще се обогатят електронните ресурси на ИБЕ.

Актуалността на проекта произтича от необходимостта да се създаде академичен електронен ресурс, фокусиран върху езиковото консултиране и основан на теорията и практиката на езиковата култура. Подобен ресурс ще подпомогне експертната и кодификаторската дейност на Института.

Обществената значимост на проекта се изразява в предоставянето на качествен, професионално разработен продукт, който ще задоволи нуждата на потребителите от компетентна и надежда информация по езикови проблеми и ще затвърди статута на ИБЕ като център, чиито препоръки имат официален характер. Електронните ресурси за езикови консултации могат да станат основа за създаване на различни приложения със справочен и образователен характер.

Проектът е ориентиран към две от приоритетните направления в изследователската дейност на Института: „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“ и „Езикова култура“.

Форма на представяне на резултатите: Обогатен и подобрен справочник „Езикови справки по интернет“; публикации.

II. Тема на проекта: **Нормативна граматика на съвременния български език**

Секция за съвременен български език

Вид на проекта: колективен

Срок: 1 юли 2016 г. – 30 юни 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия, ФНИ

Ръководител: доц. д-р Р. Станчева

Участници: доц. д-р Р. Станчева, доц. д-р Т. Александрова, доц. д-р К. Чаралозова, доц. д-р М. Томов, гл. ас. д-р Ил. Кунева, гл. ас. д-р Н. Паскалев, ас. Л. Микова, ас. Ж. Златева; извънцатни сътрудници: проф. д-р В. Малджиева, проф. д-р Й. Тишева (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), проф. д-р Кр. Алексова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), гл. ас. д-р Ив. Янков (Институт за икономически изследвания към БАН), гл. ас. д-р Б. Гюров (Институт за икономически изследвания към БАН)

Анотация: Изследователските усилия са съсредоточени в две основни посоки – описателна и прескриптивна, което предполага и два етапа (части) на предлагания проект.

Настоящият първи етап предвижда описание на граматичната система на съвременния български език, което включва разработване на принципи за изследване на формалните класове думи и на синтактичните структури; описание на формообразователните типове при имената и глаголите и на синтактичните структури в българския език. Формалната страна на езика (морфология и синтаксис) се описва самостоятелно и независимо от функцията (семантиката). Ще

се извърши описание на синтактичните структури на българския книжовен език въз основа на разработени от колектива принципи на тяхното описание. Набелязаните две части на описанието – формално и по семантични категории – ще бъдат обвързани в система от препратки, за да се осигури „вход“ според търсената информация и „преход“ от едната към другата част на описанието (както от формата към значението, така и от значението към формата). Системата от препратки ще включва и „изход – вход“ към явленията, които са набелязани като проблемни от гледна точка на нормативността. Ще бъдат открити случаите, при които се проявява динамичният характер на нормата: *конкуренция* между кодифицирана и некодифицирана граматична норма (напр. при редица случаи на съгласуване); *граматична синонимия* (например при т.нар. синтактична синонимия) и на *граматична дублетност* (например в рамките различни именни и глаголни парадигми). Ще се проследи одобрението/неодобрението към евентуални промени в кодифицираните норми. Ще бъдат приложени качествени и количествени методи, както и техники, релевантни за изследването на езиковите нагласи. Предвижданият комплексен подход е с интердисциплинарен характер. Резултатите от изследването на езиковите нагласи ще намерят приложение при актуализирането на академичния правописен речник като основен нормативен документ, регулиращ официалната комуникация, както и при разработването на нормативна граматика на българския език. Проектът изцяло се вписва в приоритетните области „Теоретични езиковедски изследвания“ и „Езикова култура“.

Нормативна граматика на съвременния български език

Срок: 1 юли 2016 г. – 30 юни 2019 г.

Ръководител: доц. д-р Р. Станчева

Участници: доц. д-р Р. Станчева, доц. д-р Т. Александрова, доц. д-р К. Чаралозова, доц. д-р М. Томов, гл. ас. д-р Ил. Кунева, гл. ас. д-р Н. Паскалев, ас. Л. Микова; извънщатен сътрудник: проф. д-р В. Малджиева

Изследване на обществените нагласи и ценностните ориентации към съвременния български книжовен език като фактор при кодификацията на нормите му

Срок: 2017 г. – 2018 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: доц. д-р Р. Станчева

Участници: доц. д-р Р. Станчева, доц. д-р М. Томов, гл. ас. д-р Ил. Кунева, гл. ас. д-р Н. Паскалев, ас. Л. Микова, ас. Ж. Златева; извънщатни сътрудници: проф. д-р Й. Тишева (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), проф. д-р Кр. Алексова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), гл. ас. д-р Ив. Янков (Институт за икономически изследвания към БАН), гл. ас. д-р Б. Гюров (Институт за икономически изследвания към БАН)

Форма на представяне на резултатите: описателна граматика – електронна версия; цикъл от публикации

III. Тема на проекта: **Речник на българския език**

Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен

Срок: 2017 г. – 2021 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Д. Благоева

Участници: проф. д-р Д. Благоева, проф. д-р С. Колковска, проф. д-р Св. Коева, доц. д-р Цв. Георгиева, гл. ас. д-р Н. Костова, гл. ас. д-р Ат. Атанасова, гл. ас. д-р В. Сумрова, ас. В. Занев,

проучвател Св. Манова, М. Ялъмов; извънщатни сътрудници: проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова, проф. д-р Т. Тинчев (Софийски университет („Св. Климент Охридски“))

Анотация: Цел на проекта е разработването на многотомното издание „Речник на българския език“. Речникът е най-мащабният проект в българската тълковна лексикография и има за задача да представи максимално пълно лексикалното богатство на българския език в неговото стилистично и функционално разнообразие (книжовна лексика, диалектна лексика, регистрирана в публикуваното народно творчество, терминологична лексика от различни научни области). В издадените досега 15 тома (до буква Р включително) са разработени общо 120 000 заглавни думи. Хронологичната рамка на лексикографското описание включва периода от първата четвърт на XIX в. до наши дни. Речникът отразява динамиката в българското словно богатство – наред с лексиката от съвременния активен речников състав се включва и остаряла и остаряваща лексика, както и лексика, навлязла в езика в най-ново време. Широко се отразява и фразеологичното богатство на езика. При работата върху Речника се използват методите на съвременната тълковна лексикография, както и някои методи на корпусната лексикография. Трудът се разработва въз основа на актуализирана лексикографска концепция, представена в първия том на второто допълнено и преработено издание (2001 г.). С предлаганата многостранна информация за семантичните, граматичните, стилистичните и функционалните особености на думите, за техния фразеологичен потенциал, етимология и пр., Речникът е ценен справочник за много широк кръг ползватели. Създаването на Речника е принос в изучаването и съхраняването на лексикалното богатство на българския език като неотменна част от българското културно наследство и една от най-ярките прояви на българската национална идентичност. Във връзка с това целта на проекта е в съответствие с направлението „Културноисторическо наследство“ на Националната стратегия за развитие на научните изследвания до 2020 г. Проектът се отнася към приоритетната област в изследванията на Института за български език „Академични речници на българския език“.

Европейска лексикографска инфраструктура (European LEXicographic InfraStructure (ELEXIS))

Вид на проекта: колективен

Срок: 2018 г. – 2021 г.

Финансиране: външно – по програма на ЕС

Ръководител от българска страна: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, проф. д-р Д. Благоева, проф. д-р С. Колковска, проф. д-р Т. Тинчев, М. Ялъмов

Форма на представяне на резултатите: поредни томове на „Речник на българския език“, електронни лексикографски ресурси; софтуер, научни публикации.

IV. Тема на проекта: Теоретични и лексикографски аспекти в проучването на съвременната българска лексика

Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен

Срок: 2017 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия, БАН – ЕБР с Полската АН, Чешката АН, Словашката АН

Ръководител: проф. д-р С. Колковска

Участници: проф. д-р С. Колковска, проф. д-р Д. Благоева, проф. д-р Св. Коева, доц. д-р Цв. Георгиева, гл. ас. д-р Н. Костова, гл. ас. д-р Ат. Атанасова, гл. ас. д-р В. Сумрова, гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска (до август 2018 г.)

Анотация: Проектът е насочен към системно проучване на актуалното състояние на лексикалното богатство на българския език в теоретичен и научноприложен план. Цел при разработването на

проекта е да се открият както националноспецифичните черти, така и общите особености на българската лексика в сравнение с лексиката на други европейски езици (в частност славянските), което обогатява знанията за българския език в контекста на европейското езиково и културно пространство. Разработват се редица въпроси, отнасящи се до българската неология. Една от важните задачи на проекта е и проучването на особеностите на различни жанрове речници: неологични, тълковни, двуезични, като особено внимание се отделя на проблемите на неографията, които са особено актуални поради това, че все още не са изяснени редица свързани с тях теоретични и методологически въпроси (оптимална микро- и макроструктура, извличане на словници и др.). Особено важна е и задачата за разработването на методологически проблеми, свързани със създаването и разширяването на новите типове лексикални ресурси за българския език. Научноприложната част на проекта е насочена към създаване на речници от различни жанрове (тълковни, неологични, двуезични), а също така и към разширяване на вече създадените в Института за български език електронни лексикографски ресурси за българския език, предоставени за свободен достъп: „Инфолекс“ (<http://ibl.bas.bg/infolex/>) и „Неолекс“ (<http://ibl.bas.bg/neolex/>). При изпълнението на задачите по проекта се използват утвърдените в лексикологията подходи (структурно-семантичен и когнитивен), а при изпълнението на задачите, свързани със създаването на речници и обогатяването на лексикалните ресурси – корпусно базираните методи. Проектът се отнася към приоритетните области в изследванията на Института за български език „Академични речници на българския език“ и „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Съвременни лексикални ресурси за българската и чешката неология – теоретични и научноприложни аспекти

Проект по ЕБР с партньор Института по славистика – Чешка АН

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Ръководител: проф. д-р С. Колковска

Участници от българска страна: проф. д-р С. Колковска, проф. д-р Д. Благоева, доц. д-р Цв. Георгиева, гл. ас. д-р Н. Костова, гл. ас. д-р В. Сумрова, гл. ас. д-р Ат. Атанасова, гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска (до август 2018 г.)

Съпоставително изследване на българска и полска фразеология

Проект по ЕБР с партньор – Института по славистика – Полска АН

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител: проф. д-р Д. Благоева

Участници от българска страна: проф. д-р Д. Благоева, проф. д-р Св. Коева (до септември 2018 г.), проф. д-р С. Колковска

Българско-словашката междуезикова омонимия в контекста на славянските езици

Проект по ЕБР с партньор Славистичния институт „Ян Станислав“ – Словашка АН

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Участник от българска страна – гл. ас. д-р Н. Костова

Форма на представяне на резултатите: студии и статии, лексикални бази данни (неологизми, фразеологизми, синоними, антоними).

V. Тема на проекта: **Семантични ресурси и програми за обработка на езика (БулНет и ФреймНет)**

Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия, ФНИ, Програма за подпомагане на младите учени в БАН

Ръководител: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, д-р Ив. Стоянова, Б. Ризов, Д. Христов, М. Ялъмов, докторант Т. Лазаров; извънщатен сътрудник: проф. д-р Т. Тинчев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

Анотация: Основна цел на проекта е обогатяване на семантичните мрежи – Българската лексикално-семантична мрежа БулНет и Българския ФреймНет – с нови семантични релации. Семантичните мрежи се използват за организиране на семантично лингвистично знание и предоставят ефективен и интегриран достъп до свързани данни. Структурата на семантичните мрежи позволява добавяне на нови релации (включително раздробяване на вече кодирани релации) от различен тип. Свойствата на релациите произтичат от универсалността на отношението между същности, събития и свойства, а правилното им дефиниране и пълното им и непротиворечиво представяне е предпоставка за правилно изразяване на семантиката в релационна структура, каквата е семантичната мрежа. Основите насоки на проекта включват: съотнасяне на български лексикални единици към семантичната структура и релационната организация на семантичните мрежи; еднозначно формулиране на нови семантични релации и организирането им в единна семантична мрежа; описание на концептуални фреймове, представящи съчетаемостта между множествата от семантични класове и семантични релации, и формулиране на техните свойства и взаимозависимостите помежду им. Създаването на непротиворечив модел за комплексно представяне на семантичното знание има общо теоретично значение, а неговото приложение – голямо значение за успешното разработване на езикови ресурси и компютърни модели за обработка на естествения език на семантично равнище. Резултатите от проекта включват както теоретични изследвания в областта на лексикалния състав и граматичната структура на българския език, така и приложение в няколко основни направления: разширено търсене и извличане на информация; автоматично резюмиране на документи; автоматично съотнасяне на езикови единици от паралелни преводни текстове; автоматично извличане на термини и техните преводни еквиваленти за различни тематични области; създаване на преводни модели; автоматична категоризация на документи към различни тематични области и др. Работата по проекта е интердисциплинарна и съчетава научни области като анализ на семантичната и синтактичната структура на съвременния български език и разработване на компютърни програми за оптимизиране на лингвистичната работа и за реална обработка на естествения език. Проектът обединява множество разнообразни приложения с обществена и културна значимост и с практическа насоченост. Разработваните по проекта лексикално-семантични мрежи и програми за тяхната обработка се разпространяват посредством центровете МЕТА-СПОДЕЛЯНЕ, част от МЕТА-НЕТ – мрежа за върхови постижения (<http://metashare.ibl.bas.bg>). Проектът се вписва в две от приоритетните за Института за български език области: „Теоретични езиковедски изследвания“ и „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Семантични ресурси и програми за обработка на езика (БулНет и ФреймНет)

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Ръководител: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, д-р Ив. Стоянова, Х. Кукова, Б. Ризов (до юни 2018 г.), Д. Христов (до юни 2018 г.), М. Ялъмов

Семантична мрежа с широк спектър от семантични релации

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, д-р Ив. Стоянова, Х. Кукова, Б. Ризов, Д. Христов, М. Ялъмов; извънщатен сътрудник: проф. д-р Т. Тинчев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

Българо-английски граматични паралели с оглед на машинния превод. Обогаляване на статистически модел за превод от български на английски с лингвистична информация

Проект по Програма за подпомагане на младите учени в БАН

Срок: август 2017 г. – януари 2019 г.

Изпълнител: докторант Т. Лазаров

Научен консултант: проф. д-р Св. Коева

Обогаляване на лингвистични ресурси с деривационно свързани несвободни фрази

Проект по ЕБР с Института за изследване на изкуствения интелект към Румънската академия.

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител от българска страна: гл. ас. д-р Св. Лесева

Участници от българска страна: гл. ас. д-р С. Лесева, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, д-р Ив. Стоянова, Б. Ризов (до юни 2018 г.)

Многоязикови ресурси за CEFA.T от областта на законодателството

Срок: 1 октомври 2018 г. – 30 септември 2020 г.

Финансиране: Механизъм за свързване на Европа

Ръководител от българска страна: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, проф. д-р Т. Тинчев, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р В. Стефанова, М. Ялъмов, Д. Георгиев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“).

Форма на представяне на резултатите: разширяване на обема на Българския уърднет; пълен достъп до БулНет в интернет; достъп до езикови ресурси и програми за обработка на езика в интернет; цикъл от студии и статии, представящи теоретичната работа и практическото приложение на създадените ресурси и програми за обработка на езика.

V. Тема на проекта: **Български национален корпус**

Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия, Механизъм за свързване на Европа

Ръководител: проф. д-р Св. Коева (до септември 2018 г.), проф. д-р Т. Тинчев

Участници: проф. д-р Св. Коева (до септември 2018 г.), проф. д-р Д. Благоева, проф. д-р С. Колковска, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, д-р Ив. Стоянова, Б. Ризов (до юни 2018 г.), Д. Христов, М. Ялъмов; извънщатни сътрудници: проф. д-р Т. Тинчев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), Д. Георгиев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), д-р Ан. Белогай, Ем. Стоянов, В. Петрова, К. Белев

Анотация: Целите на проекта са насочени към по-нататъшно увеличаване на обема на Българския национален корпус (БНК), повишаване на неговата представителност и балансираност и

разширяване на възможностите за достъп до него. Чрез изпълнението на тези цели ще се осигури по-ефективното използване на БНК като база за извършване на разнообразни лингвистични изследвания и за лексикографско описание на актуалното състояние на българския език. За нуждите на по-нататъшното разширяване на БНК (включително и на паралелните многоезикови корпуси в него) ще продължи автоматичното идентифициране и събиране на подходящи документи от интернет. Важна насока в усъвършенстването на БНК ще бъде и доизграждането на таксономично организиран класификационен модел за описание на документите в корпуса, който ще позволи включване на нови категории текстове и лесна реорганизация. Във връзка с лингвистичната анотация на БНК ще продължи работата по автоматичното аотиране на документите в него. За да се осигури оптимално лексикографско приложение на БНК, се предвижда подбор на корпусни единици, които ще бъдат използвани в системата за търсене за лексикографски цели (<http://search.dcl.bas.bg>), а също така и подобряване на възможностите за извличане на специализирани едноезикови и многоезикови корпуси. Работата върху разширяването на корпуса и достъпа до него обединява различни научни направления като лингвистика и компютърна лингвистика, лексикография и корпусна лингвистика и др. и води до високи и ефективни интердисциплинарни научни постижения. Създаващите се по проекта и въз основа на резултатите от проекта електронни ресурси и приложения стоят в основата на социалноориентирани софтуерни решения и технологични продукти – автоматично резюмиране на големи по обем документи за нуждите на администрацията, медиите и библиотеките, автоматично търсене на съответните документи в дадена област, интелигентни програми, подпомагащи преводачите и др. Проектът участва в две от приоритетните за Института за български език области: „Теоретични езиковедски изследвания“ и „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Българският национален корпус

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Св. Коева (до септември 2018), проф. д-р Т. Тинчев

Участници: проф. д-р Св. Коева (до септември 2018), гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, д-р Ив. Стоянова, Б. Ризов (до юни 2018 г.), Д. Христов (до юни 2018 г.), М. Ялъмов; извънщатни сътрудници: проф. д-р Т. Тинчев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), К. Белев

Автоматичният превод на Механизма за свързване на Европа за Председателството на Съвета на Европа

Срок: 01.09.2017 – 31.07.2018 г.

Финансиране: Механизъм за свързване на Европа

Ръководител от българска страна: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, проф. д-р Д. Благоева, проф. д-р С. Колковска, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р В. Стефанова, Д. Христов, М. Ялъмов; извънщатни сътрудници: проф. д-р Т. Тинчев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), Д. Георгиев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), Ан. Белогай, Ем. Стоянов, В. Петрова, К. Белев

Разработване на иновативна услуга в направление „Езикови технологии“

Срок: 01.08.2018 г. – 31.12.2019 г.

Финансиране: Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“

Ръководител: проф. д-р Т. Тинчев

Участници: проф. д-р Т. Тинчев, д-р Ив. Стоянова

Форма на представяне на резултатите: усъвършенствана система за търсене в Българския национален корпус; речник на съставните лексикални единици; усъвършенствана система за откриване на неологизми; усъвършенствана система за извличане на цитати; цикъл от студии и статии, представящи теоретични изследвания и работата по изграждането на корпуса и неговите приложения.

VI. Тема на проекта: Българско ръкописно наследство от Средновековието и Новото време (издания на писмени паметници и изследвания)

Секция за история на българския език

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Вид: колективен

Финансиране: ЕБР с Института за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ на Румънската академия
Ръководител: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова

Участници: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова, проф. д-р Е. Мирчева, доц. д-р Ив. Карачорова, доц. д-р Я. Милтенов, доц. д-р Г. Митринов, доц. д-р В. Мичева, ас. д-р М. Абаджиева

Анотация: Проектът е фокусиран върху целенасоченото и системно проучване и обнародване на важни писмени паметници от историческото развитие на българския език през вековете чрез всички разнообразни съвременни средства за съхраняване и популяризиране на писменото наследство (фототипни и наборни възпроизвеждания, дигитализация, публично електронно експониране, критически или дипломатически издания и изследвания). Той се вписва в традиционните задачи на палеославистиката и българистиката – възстановяване на диахронията на българския език като славянски, балкански и европейски по съхранените езикови паметници и документи от епохата на Средновековието, Възраждането и Новото време (старите глаголически и кирилски ръкописи, новобългарската книжнина, епиграфски материал, бележките на книжовниците). Основната цел е да се проследи как се е развивал българският език през вековете на графико-фонетично, морфо-синтактично и лексико-семантично равнище. Към това се добавят особено актуални иновативни подходи – текстологичен, етнолингвистичен, антропологичен, семиотичен, културологичен. Проектът защитава специфичния изследователски профил на историците на българския език от СИБЕ, чийто патрон е чл.-кор. проф. Кирил Мирчев, и е принос към изследването на българската културна и национална идентичност в контекста на културното многообразие на Европа. Натрупването на лингвистична информация от самите ръкописни паметници е в основата на научната дисциплина история на българския език. Проектът се вписва в приоритетната област „Извори за историята на българския език“ за изследванията в Института за български език.

Диастратичното вариране в речника на стария български и на стария румънски език

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Вид: колективен

Финансиране: ЕБР с Института за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ на Румънската академия
Ръководител: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова

Участници: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова, проф. д-р Е. Мирчева, доц. д-р Ив. Карачорова, доц. д-р Я. Милтенов, доц. д-р Г. Митринов, доц. д-р В. Мичева, ас. д-р М. Абаджиева

Форма на представяне на резултатите: научни статии и студии в сборник.

VII. Тема на проекта: Езикови ресурси от оригинални и преводни творби на Българското средновековие

Секция за история на българския език

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Вид на проекта: колективен

Финансиране: бюджетна субсидия, Програма за подпомагане на младите учени в БАН

Ръководители: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова, проф. д-р Е. Мирчева

Участници: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова, проф. д-р Е. Мирчева, доц. д-р Г. Митринов, доц. д-р Яв. Милтепов, доц. д-р В. Мичева, ас. д-р М. Абаджиева, докторант Д. Иванова

Анотация: Развитието на българския език на всяко едно езиково равнище може да се реконструира чрез изследванията върху преводната и оригиналната българска книжнина от епохата на Средновековието. От 2015 до 2017 г. в СИБЕ бе разработван проектът „Електронни езикови ресурси от оригинални произведения на Българското средновековие“, който завърши успешно. Анализът на резултатите и перспективите, както и препоръките на двамата рецензенти мотивираха екипа на проекта да редактира заглавието и разшири обхвата на използваните източници. Опитът за по-широк обхват на новите източници е продиктуван от стремежа да се открият различията в разволя на българската лексика при наличие и при отсъствие на пряк чуждоезичен кореспондиращ текст преди всичко от гръцки. На практика методологията при извличане на информация от преводен и от оригинален текст е различна.

Настоящият проект си поставя за основна цел да продължи системното и съответстващо на съвременните изисквания изследване на оригинални и преводни творби от различни жанрове и от различни периоди на българската езикова диахрония. Работи се по проучването на: ойконимичен и антропонимичен материал от Гюмюрджинско, Дедеагачко, Димотишко, Крумовградско, Ивайловградско по данни от османски (османотурски) данъчни документи от средата на XVI в.; старославянския превод на Прохирон – Закон градски; Преславският чети-миней за февруари; лекарственици и апокрифни медицински съчинения; текстове от книжнината на българските католици; както и по допълването на електронен корпус на средновековните славянски преводи и съответстващите им византийски източници.

Материалната и духовната култура на българина според лексиката на софийските книжовници от XVI в.

Проект по Програма за подпомагане на младите учени в БАН

Срок: август 2017 г. – януари 2019 г.

Изпълнител: докторант Д. Иванова

Научен консултант: проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова

Форма на представяне на резултатите: електронна база данни, статии и студии, монографии.

VIII. Тема на проекта: Етнолингвистични теоретични и приложни изследвания. Картината на света в българския език и в съпоставка с други езици

Секция за етнолингвистика

Вид на проекта: колективен

Срок: 2016 г. – 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р М. Китанова

Участници: доц. д-р М. Витанова, гл. ас. д-р Й. Кирилова, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева, гл. ас. д-р Н. Николова, доц. д-р В. Мичева (СИБЕ)

Анотация: Целта на проекта е да помогне за утвърждаването на националната идентичност като част от културното многообразие в Европа. Задачата на проекта е развитието на етнолингвистичната лексикография, създаването на електронни бази от данни (архиви и

библиографии), разработването на теоретични и приложни изследвания. Задачата по създаване на етнолингвистични лексикографски продукти отговаря на мисията на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ да работи в областта на културноисторическото наследство. Теоретичните проучвания са свързани с изследването на ключови концепти от българската култура и език (дом, семейство, труд, ум, глупост, свобода), включително в съпоставка с други езици. Целта на тези изследвания е въз основа на данни от различни източници (синхронни, диахронни и анкетни материали) да се очертаят стереотипите на българина и езиковоспецифичните лексикализации на понятия, свързани с националния бит и култура. Изследват се също бинарните противопоставяния, езикът на българския фолклор и българската художествена литература, особеностите на българската антропонимия. Научните изследвания имат интердисциплинарен характер, в тях се използват различни методи: когнитивен, диахронен, синхронен, сравнителен, съпоставителен и др. Проектът е интересен и полезен за висшите учебни заведения при обучението на филолози, етнологии, антрополози и др. Основните задачи на проекта са в съответствие с Националната стратегия за развитие на научните изследвания до 2020 г., в която се поставя акцент върху културноисторическото наследство. Сред приоритетите в научните изследвания, осъществявани в Института за български език, проектът се вписва в приоритетната област „Езиковото културноисторическо наследство на българите“.

Етнолингвистичен речник на българската народна медицина

Ръководител: доц. д-р М. Витанова

Срок: април 2016 г. – април 2019 г.

Участници: доц. д-р М. Витанова, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева, доц. д-р В. Мичева (СИБЕ), гл. ас. д-р Й. Кирилова, гл. ас. д-р Н. Николова

Музикалният свят на българина в лексикалната система на българските диалекти (етнокултурни аспекти)

Срок: 2016 г. – 2018 г.

Ръководител: доц. д-р М. Витанова

Участници: доц. д-р М. Витанова, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева; извънщатен сътрудник: проф. д-р Горица Найденова (Институт за изследване на изкуствата – БАН)

Езикова и етнокултурна динамика на традиционните и нетрадиционните ценности в славянския свят

Срок: юли 2018 г. – юли 2020 г.

Финансиране: ЕРА-НЕТ+, Фонд „Научни изследвания“ към МОН

Ръководител: проф. д-р М. Китанова

Участници: проф. д-р М. Китанова, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева, гл. ас. д-р Й. Кирилова (СЕ); проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова, проф. д-р Е. Мирчева, доц. д-р В. Мичева (СИБЕ)

Форма на представяне на резултатите: уводна част и речник на българската народна медицина; уводна част и речник на диалектната лексика, свързана с музика; статии, студии, монографии.

IX. Тема на проекта: Етнокултура и национален комуникативен стил

Секция за етнолингвистика

Вид на проекта: колективен

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Н. Павлова

Участници: доц. д-р Н. Павлова, проф. д-р М. Китанова, проф. д.ф.н. М. Георгиева, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева, гл. ас. д-р Й. Кирилова, гл. ас. д-р Н. Николова

Анотация: Комуникацията и културата са неразривно свързани и си влияят взаимно. Културните особености на всяка общност оказват непосредствено въздействие върху поведението на хората, върху техните вербални и невербални действия. Особеностите на културата предопределят в голяма степен речевото поведение на нейните носители – да излагат мислите си ясно и отчетливо или двусмислено, да са лаконични или многословни, да съдържат емоциите си или свободно да ги проявяват, да спазват дистанция в общуването или да я пренебрегват. Националният стил на комуникация се формира под влиянието на социално-културните отношения, културните ценности, нормите и традициите, характерни за всяка национална култура. Той отразява съществуващите предпочитания при избора на вербални и невербални средства в организацията на общуването, което винаги се базира на културно знание и е неразривно свързано с възпроизводството и предаването на културни значения. Целите и задачите в рамките на изследователското направление „Етнокултура и национален комуникативен стил“ са свързани с разкриването на национално-културната специфика в речевото общуване на българите, с етнокултурната маркираност на езиковите единици, с проучването на речевите, езиковите, менталните и комуникативни стереотипи. Това предполага задълбочено проучване на националните особености на вербалната и невербална комуникация, на комуникативното табу, на лингвистичните критерии при класификацията на сферите на общуване, както и на културната детерминираност при традиционните образи и сравнения, а също и на ролевите социално-символични особености на общуването. Темата се вписва в приоритетната област на изследвания на Института за български език „Теоретични езиковедски изследвания“.

Културни сценарии и речево поведение

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Ръководител: доц. д-р Н. Павлова

Участници: доц. д-р Н. Павлова, проф. д-р М. Китанова, гл. ас. д-р Й. Кирилова

От закачката до оскърблението – дискурсивен анализ на обидните думи в конфликтногенни сценарии

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Изпълнител: доц. д-р Н. Павлова

Метаезик и пунктуация

Срок: юни 2017 г. – юни 2020 г.

Изпълнител: проф. д.ф.н М. Георгиева

Властта на езика и медийният дискурс. Мониторинг

Срок: юли 2017 г. – юли 2020 г.

Ръководител: проф. д.ф.н М. Георгиева

Участници: проф. д.ф.н М. Георгиева, проф. д-р М. Китанова, доц. д-р Н. Павлова, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева

Речево поведение на лекаря в медицинската комуникация

Срок: април 2018 г. – април 2020 г.

Изпълнител: гл. ас. д-р Н. Николова

Форма на представяне на резултатите: монография; студия; бюлетин; сборник със студии.

Х. Тема на проекта: Съпоставително-типологични аспекти на лексикалните и граматичните изследвания в родствени и неродствени езици

Секция за етнолингвистика

Срок: 2016 г. – 2020 г.

Вид на проекта: колективен

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Палмира Легурска

Участници: доц. д-р П. Легурска (СЕ), гл. ас. д-р Иво Панчев (СОСЕ), ас. Теодора Кръстева (СЕ)

Анотация: Съпоставително-типологичните изследвания на българския език представляват съществен аспект от лингвистичните изследвания в България в светлината на Националната програма за развитие „България 2020“ и Националната стратегия за развитие на научните изследвания. Те са съобразени с мисията на Института, като се цели системно проучване и описание на лексикалната и граматичната система на българския език в съпоставка с други езици, с утвърждаването на националната идентичност като част от културното разнообразие в Европа и България в един променящ се свят на приобщаващи, новаторски и мислещи общества. В предлаганите подтеми се разглеждат въпроси на съпоставителната лексикология, съпоставителната граматика и съпоставителната лингвокултурология, в частност някои особености на словоредата в български и руски език; теорията на лексикалните функции и прилагането ѝ при изучаване на съчетаемостта в съпоставителен план на български, руски и английски език, както и семантико-прагматични аспекти на речевите актове в български в съпоставка с други езици. Отделно се изготвят лексикални каталози за съпоставителни цели върху материал от вторичните значения на предметните имена в български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език – *метонимии*. Съставя се ономасиологичен каталог на семантичните преходи с редовна проява в рамките на определени тематични групи предметна лексика. Ономасиологичният каталог се изготвя чрез използването на единен метаезик при представянето на лексикалните факти в отделните езици, унификация и усъвършенстване на семантичните преходи, проверяват се вложените данни и данните по отделните езици се синхронизират в единен каталог. Разработката се изготвя на базата на каталозите, разработени от авторски колектив Легурска, П., Бечева, Н., Аврамова, Цв., Веселинов, Д., Лилова, М., Панчев, И. *Съпоставително-типологичен анализ на лексиката в родствени и неродствени езици (върху материал от български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език)*. НАЦИД, 2009. Каталогът е самостоятелна трета част на изготвяните синхронизирани каталози в електронен вид върху материал от споменатия проект. Изготвя се също каталог на *устойчивите сравнения в българския език* за съпоставителни цели върху материал от Българския национален корпус с четиричленна структура по определени параметри. В рамките на проекта се предлага идентифицирането на извлечените устойчиви сравнения по сравнителна дума и по модул на сравнението. Използва се словник за българския език от споменатия по-горе многоезичен проект. Извеждат се семантични доминанти на определен метаезик ономасиологично като част от езиковата картина на света. Традиционните образи, извеждани като семантични доминанти, се допълват от такива сравнения и техни модули, които разколебават клишетата. Разработената база данни би била полезна при извличане на междуезикови еквиваленти в други езици и съпоставителни лексикални и лингвокултурологични изследвания. Проектът се вписва в приоритетните области „Теоретични езиковедски изследвания“ и „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“ на научните изследвания, осъществявани в Института за български език.

Проблеми на общността и разликите при двуезични изследвания – граматика и лексика

Срок: 2016 г. – 2018 г.

Ръководител: доц. д-р Палмира Легурска

Участници: доц. д-р П. Легурска, гл. ас. д-р Иво Панчев (СОСЕ)

Лексикални каталози за съпоставителни цели.

Срок: 2018 г. – 2019 г.

Изпълнител: доц. д-р Палмира Легурска

Изработване на корпус на устойчивите сравнения в българския език за съпоставителни цели (върху материал от българския национален корпус)

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител: доц. д-р Палмира Легурска

Участник: ас. Теодора Кръстева

Форма на представяне на резултатите: студии, сборник; каталог на лексикалните единици в електронен вид; каталог на сравненията в електронен вид.

XI. Тема на проекта: Диалектни атласи

Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен

Срок: 2017 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия, ЕБР с институти от славянски и балкански страни, ФНИ

Ръководител: проф. д-р Л. Антонова-Василева

Участници: проф. д-р Л. Антонова-Василева, проф. д-р Сл. Керемидчиева, доц. д-р Л. Василева, доц. д-р А. Кочева, доц. д-р К. Първанов, доц. д-р Ил. Гаравалова, гл. ас. д-р М. Котева, гл. ас. д-р К. Ушева, доц. д-р Хр. Дейкова (СБЕ)

Анотация: Проектът цели представянето в лингвогеографски аспект на диалектните особености на българския език в съпоставка с останалите езици в Европа. Чрез лингвогеографския метод се чертаят карти, решени в историко-сравнителен и синхронно-типологичен аспект, с които се изясняват въпросите за корените на езиковото единство и последвалото го диалектно членение, както и въпросите за контактите между славянските езици, балканските езици и други езици в Европа. В резултат от работата по проекта се създават лингвогеографски трудове, които са конкретно свързани с проучването и съхраняването на езиковото и културното наследство на Европа и на славянските страни. Създават се масиви от лингвистични карти на названия на езикови реалии, които са характерни за културата на европейските и славянските народи и отразяват тяхното историческо развитие, общите елементи и специфичните черти на самобитността. Това допринася за създаването на възможности за разширяване на контактите в културния и обществен живот и на хоризонтите на образованието. Проектът има значение не само за приобщаването на българските учени към европейското изследователско пространство, но и за евроинтеграцията на България в областта на науката и духовната култура. Българският колектив предоставя материал за българските говори, изготвя справки за диалектните особености на явленията и за етимологията на думите, работи по създаването на карти и цели томове. Проектът се включва в приоритетните области на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“ и „Теоретични езиковедски изследвания“.

Европейски лингвистичен атлас

Проект с партньор Института за лингвистика „Йоргу Йордан – Ал. Росети“ към Румънската академия

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Ръководител: проф. д-р Л. Антонова-Василева

Участници: проф. д-р Л. Антонова-Василева, доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева, доц. д-р Ил. Гаравалова

Общославянски лингвистичен атлас

Проект с партньори – институтите, участващи в колективния проект за ОЛА от всички славянски страни.

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител: проф. д-р Сл. Керемидчиева

Участници: проф. д-р Сл. Керемидчиева, доц. д-р Л. Василева, доц. д-р К. Първанов, гл. ас. д-р М. Котева, ас. д-р К. Ушева, доц. д-р Хр. Дейкова (СБЕ)

Лингвогеографско изследване на взаимовръзката между българската и европейската диалектна лексика

Проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ към МОН, с партньори от Института за лингвистика „Йоргу Йордан – Ал. Росети“ към Румънската академия

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител: проф. д-р Л. Антонова-Василева

Участници: проф. д-р Л. Антонова-Василева, доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева, доц. д-р Ил. Гаравалова, докторант Кр. Дюлгерова-Узунова

Форма на представяне на резултатите: лингвогеографски карти и публикации с българските материали, както и с резултати от съпоставителните изследвания, създаване на електронен корпус на българския материал.

ХІІ. Тема на проекта: Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища

Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен

Срок: 2016 г. – 2019 г.

Финансиране: бюджетна субсидия, Програма за подпомагане на младите учени в БАН

Ръководител: проф. д-р Сл. Керемидчиева

Участници: проф. д-р Сл. Керемидчиева, проф. д-р Л. Антонова-Василева, доц. д-р Л. Василева, доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева, доц. д-р К. Първанов, доц. д-р Ил. Гаравалова, гл. ас. д-р М. Котева, гл. ас. д-р К. Ушева, докторант Кр. Дюлгерова-Узунова

Анотация: Проектът си поставя за цел проучването на българските говори от цялата територия на българския езиков континуум – включително извън държавните граници, както и на българския език на различни езикови равнища: фонетика, морфология, лексика и др., а и във връзка с останалите езици в Европа на диалектно и социолингвистично равнище. Прилагат се описателният, диахронният, синхронният, съпоставителният, социолингвистичният, статистическият и др. методи наред с модерни подходи за събиране, обработка, съхранение, представяне и визуализация на материала. Наблюденията върху съвременното състояние на диалектите включват разработването на проблема за туширането на контрастните диалектизми, езиковата конвергенция и функционирането на съвременните мезолекти. Проектът се включва в приоритетните области на изследванията на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“ и „Теоретични езиковедски изследвания“.

Български диалектен речник

Срок: 2016 г. – 2018 г.

Ръководител: проф. д-р Сл. Керемидчиева

Участници: проф. д-р Сл. Керемидчиева, проф. д-р Л. Антонова-Василева, доц. д-р Л. Василева, доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева, доц. д-р К. Първанов, доц. д-р Ил. Гаравалова, гл. ас. д-р М. Котева, гл. ас. д-р К. Ушева.

Изследване на българските говори от географската област Македония – Република Албания, Република Косово и Северна Гърция

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Изпълнител: проф. д-р Л. Антонова-Василева

Лексикалната система на с. Долен, Златоградско

Проект по Програма за подпомагане на младите учени в БАН

Срок: август 2017 г. – януари 2019 г.

Изпълнител: докторант Кр. Дюлгерова-Узунова

Научен консултант: проф. д-р Л. Антонова-Василева

Форма на представяне на резултатите: научни публикации – студии, статии, архивна база данни, речникови статии.

XIII. Тема на проекта: Български етимологичен речник

Секция за българска етимология

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Вид на проекта: колективен

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Хр. Дейкова

Участници: доц. д-р Хр. Дейкова, гл. ас. д-р С. Стефанов, М. Гарова, Кр. Фучеджиева

Анотация: „Българският етимологичен речник“ е единственото по рода си у нас фундаментално научно изследване на произхода на българската лексика от всички краища на българското езиково землище. В него се изяснява домашният или чуждоезиковият произход на широки пластове от речниковия състав на българския език, като се разкриват връзките на българския език и българския народ с други езици и народи – славянски, балкански, индоевропейски и неиндоевропейски, от най-древни времена до днес. Чрез етимологичните изследвания на българския език се хвърля светлина с езикови средства върху генезиса на българския народ, върху неговата материална и духовна култура през вековете и върху историята му. Голяма част от думите, включени в „Българският етимологичен речник“, получават етимологично обяснение за първи път, при друга част се правят поправки и допълнения на съществуващи етимологии. Така българската етимология има своя принос за сегашния разцвет на етимологичните проучвания в общославянски, европейски и световен мащаб и допринася за високите научни постижения в тази област. Целите и резултатите от научноизследователската дейност по проекта са пряко свързани с изучаването и съхраняването на българското културноисторическо наследство. „Българският етимологичен речник“ има както фундаментално научно, така и научноприложно значение и се ползва от много други хуманитарни научни направления, от различни образователни и културни институции. Подобни трудове допринасят за разширяване и обогатяване на хуманитарното знание (в частност знанието за родния български език и за българския народ), което е от безспорно значение за поддържане на образователния потенциал във висшите ни училища и за повишаване на качеството на висшето образование. Многотомният лексикографски труд се разработва в рамките на една от приоритетните научноизследователски области на Института за български език – „Академични речници на българския език“.

Форма на представяне на резултатите: поредни тонове/свезки от „Български етимологичен речник“.

XIV. Тема на проекта: Съвременната българска антропонимна система (*Мода на личните имена в българските градове*)

Секция по ономастика

Вид на проекта: колективен

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р А. Чолева-Димитрова

Участници: проф. д-р А. Чолева-Димитрова, гл. ас. д-р М. Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Н. Данчева, ас. Кр. Петрова

Анотация: Проектът цели да представи актуалното състояние на българската антропонимна система. По тази тема СПО успешно е приключила работата по два проекта. До момента няма изследване за тенденциите при избора на имена на новородените в средноголемите градове на страната. Данните от средните по големина български градове ще бъдат сравнени с данните от трите най-големи града. Освен това ще се извърши съпоставка на териториален принцип – имената на новородените от градовете в Източна България (Варна, Русе, Стара Загора) ще бъдат сравнени с имената на децата от Западна България (София, Видин, Благоевград, Сандански). Ще се обърне голямо внимание на произхода, значението и структурата на онимите. Ще се обърне специално внимание на неоантропонимите. Ще се извърши статистическа обработка на данните, въз основа на която ще бъдат направени и антропонимните анализи на имената в проучените селища. Ще бъдат направени изводи за тенденциите при именуването и за промените в предпочитанията на българските родители. Предвижда се да бъдат използвани етимологичният, сравнителният и статистическият метод. Планира се изготвяне на анализи и таблици за най-популярните имена на новородените за изследваните градове в лингвокултурологичен, етнолингвистичен и чисто езиков аспект (мъжки – женски лични имена; домашни – чужди; кратки форми, интра- и екстралингвистичен анализ на имената).

Форма на представяне на резултатите: цикъл научни публикации

XV. Тема на проекта: Език. Личност. Общество

Секция за общо и съпоставително езикознание

Срок: 2015 г. – 2018 г.

Вид на проекта: колективен

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководители: проф. д.ф.н. М. Стаменов, доц. д-р Св. Питкевич

Участници: проф. д.ф.н. М. Стаменов, доц. д-р Св. Питкевич.

Анотация: Темата „Език. Личност. Общество“ е планирана с оглед разработването на основни проблеми в областта на теоретичното езикознание, които са от съществено значение за изследването на българския език на съвременно равнище. Основната нейна цел е да се идентифицират и изследват проблеми на езиковата теория и практика, които могат да създадат адекватна рамка за лингвистичните изследвания в България, тъй като Секцията по общо и съпоставително езикознание е единственото научно звено в България, което се занимава с фундаментални изследвания в областта на езикознанието у нас. От това произтичат и основните задачи, които се поставят при реализацията на темата – да разширява на модерна теоретична основа хоризонта на изследването на българския език и на връзките му с родствени и неродствени

езици. Методологията на изследването е с оглед на съвременните парадигми в езикознанието, както и с оглед на разработките и тенденциите в такива области като лингвистичната семантика и прагматика, философията на езика, психолингвистиката и социолингвистиката. Очакваните резултати се заключават в приобщаването към най-новите насоки на научно търсене, както и в създаване на адекватна теоретична рамка за реализация на емпирични езиковедски изследвания и анализи у нас. Проектът се стреми към повишаване на качеството на знанията в общото и теоретичното езикознание и към интегриране в европейското изследователско пространство с оглед на използването на съвременна методология. Специално внимание се обръща на синергията между разгръщането на фундаментални изследвания и на такива, ориентирани към запазване и обогатяване на националното културно наследство. През текущия етап на проекта в подтемата за същността на граматиката се прави анализ на понятието за граматика с оглед на практиките в това отношение през последните 60 години. Ако в традицията на генеративизма тя от инструмент се превръща във фокус на теорията, който закономерно се променя в светлината на разбирането му, в еволюционната лингвистика тя се оказва обвързана с разбирането на менталните процеси и на тяхната евентуална еволюция. В подтемата за самосъзнанието се разработва проблемът за начините на представяне на Аза в езика и корелативните възможности за самосъзнание на човека, който мисли и общува, тъй както могат да бъдат осъществени с езикови средства. В работата ще бъде разгледан основният инструментариум, с помощта на който самосъзнанието на мислещия субект и корелативното на него друго съзнание намира по време на общуване реализация в езика. Темата е планирана с оглед на приоритетната област на изследвания на Института за български език „Теоретични езиковедски изследвания“.

Грамматика, съзнание, етнолингвистика

Срок: 2016 г. – 2018 г.

Ръководител: доц. д-р Св. Питкевич

Изпълнители: проф. д.ф.н. М. Стаменов, доц. д-р Св. Питкевич

Форма на представяне на резултатите: монографии, студии и статии.

XVI. Тема на проекта: ***Терминологична практика***

Секция за терминология и терминография

Срок: 2015 г. – 2020 г.

Вид на проекта: колективен

Финансиране: бюджетна субсидия, ЕБР със Словашката АН и с Полската АН

Ръководители: гл. ас. д-р Ек. Петкова; извънщатен сътрудник: чл.-кор. проф. д.ф.н. М. Попова

Участници: гл. ас. д-р Ек. Петкова, гл. ас. д-р В. Стойкова, гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска (до август 2018 г.), гл. ас. д-р Кр. Симеонова, А. Христова; извънщатни сътрудници: чл.-кор. проф. д.ф.н. М. Попова, доц. д-р Б. Попов (Югозападен университет „Неофит Рилски“), доц. д-р Д. Лесневска (Университет за национално и световно стопанство), ст. преп. д-р Ст. Мицева (Университет за национално и световно стопанство), ас. д-р Кр. Капанова (Институт за информационни технологии – БАН).

Анотация: Основна цел на проекта е, от една страна, да подпомага терминологичната практика на ученици, студенти, журналисти и на всички членове на обществото, а от друга страна, да обслужва практическата дейност на специалистите от всички области на знанието, като осигурява точност и еднозначност в тяхната професионална комуникация. В изработваните речници и електронни бази данни са приложени резултатите от теоретичните изследвания върху значение и съдържание на термина, понятийно-семантична системност в терминологията, лексикалносемантична и формална вариантност. Речниците помагат на ползвателите да уточняват значенията на

термините, системността във всяка отделна област и между отделните предметни области (вътрешна системност и външна системност). Основните термини се представят чрез дефиниция, включват се кратки енциклопедични сведения за разглежданите понятия, описват се класификационните групи на термините; в базата данни на научната лексика се привежда ограничена граматична парадигма на терминологичните единици. Изследва се приложението на компютърните лексикографски подходи при извличането на термини от специализирани текстове. Задачите на проекта включват създаване на терминологичен речник по икономика, изследване на чуждестранния опит в представянето на терминологична информация в електронен вид, попълване на електронните бази данни, изработване на модел за електронно представяне на специализирана математическа лексика за българския език. В работата по проекта се използват системен подход, съчетание на семасиологичен и ономасиологичен подход, синхронен подход, съпоставителен подход, а в техните граници – и когнитивни методи, методът на падежната граматика, методът на компонентния анализ и други по-конкретни методи и процедури, както и подходи и методи от областта на информационните технологии. Разработките в рамките на проекта се причисляват към две от основните приоритетни области в работата на Института за български език – „Академични речници на българския език“ и „Езикова култура“.

Речник на основните термини в българската наука. Т. 4. Икономика

Срок: 2015 г. – 2018 г.

Ръководители: гл. ас. д-р Ек. Петкова; извънщатен сътрудник: чл.-кор. проф. д.ф.н. М. Попова

Участници: гл. ас. д-р Ек. Петкова, гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска (до август 2018 г.), гл. ас. д-р Кр. Симеонова, А. Христова; извънщатни сътрудници: чл.-кор. проф. д.ф.н. М. Попова, доц. д-р Б. Попов (Югозападен университет „Неофит Рилски“), доц. д-р Д. Лесневска (Университет за национално и световно стопанство), ст. преп. д-р Ст. Мицева (Университет за национално и световно стопанство).

Език и математика – езикът на математиката

Срок: 2016 г. – 2018 г.

Ръководител: гл. ас. д-р В. Стойкова

Участници: гл. ас. д-р В. Стойкова, гл. ас. д-р Ек. Петкова

Онлайн библиография на славянското езикознание

Проект по ЕБР с партньор Института по славистика – Полска АН

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител: гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска (до август 2018 г.), гл. ас. д-р Ек. Петкова (от октомври 2018 г.)

Участници от българска страна: гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска (до август 2018 г.), гл. ас. д-р Ек. Петкова, гл. ас. д-р В. Стойкова (от октомври 2018 г.)

Изследване на българска и словашка лексика със средствата на информационните технологии

Проект по ЕБР с партньор Института за езикознание „Л. Щур“ – Словашка АН

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Ръководител: гл. ас. д-р В. Стойкова

Участници от българска страна: гл. ас. д-р В. Стойкова, гл. ас. д-р Ек. Петкова; извънщатен сътрудник: ас. д-р Кр. Капанова (Институт за информационни технологии – БАН)

Форма на представяне на резултатите: терминологичен речник; прототип на електронна база данни на математическата лексика; електронна база данни на славянското езикознание; поредица от публикации върху представянето на системността в терминологията в различни видове

електронни терминологични ресурси.

Участие на сътрудници на ИБЕ в проекти на други звена на БАН:

Проф. д-р А. Чолева-Димитрова, гл. ас. д-р М. Влахова, гл. ас. д-р Н. Данчева, Кр. Петрова, Кр. Коилов: **Следи от тракийския език в българската ономастика** – подтема 8 към проект „Траките – генезис и развитие на етноса, културни идентичности, цивилизационни взаимодействия и наследство от древността“ (общоакадемичен и международен проект с участието на 25 института на БАН); ръководители на подтема 8: проф. д.и.н. Валерия Фол, чл.-кор. д.и.н. В. Николов; ръководител на екипа от Института за български език: проф. д-р Анна Чолева-Димитрова. Изследването ще бъде насочено върху обобщаването на данни, получени при теренни изследвания на българските местни имена/микротопоними (топоними, ойконими и хидроними). Особено внимание ще бъде обърнато на оними, които са съхранили вече потвърдени в индоевропейското езикознание тракийски названия, както и на названия, за които се изказват предположения за тракийския им произход, неотбелязани досега в специализираната литература. Ще бъде направена ревизия на наличната предполагаема тракийска лексика с оглед на източниците от други езици, базирани на старинни надписи и исторически съчинения на автори от етнически групи, които са имали контакт с траките (траки, даки, гети, мизийци) – германи (готи), римляни, гърци (византийци). Съществена част от изследването ще бъде посветена на континуитета и оставените следи от тракийските антропоними и топоними в българската антропонимна и топонимна система. В периода 2018 – 2019 г. ще се работи по подтема „**Топонимите – наследство от древността**“: изследване на оними, свързани с наличието на сол по българските земи.

Срок: май 2016 г. – май 2019 г.

Проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова: **Изкуства, литература и власт в контактните зони (Православие и Ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта.** Проект по ЕБР към Института за исторически изследвания на БАН с партньорска организация Института по археология и история на изкуството Клуж-Напока, Румънска академия. В проекта участват български учени от Института за исторически изследвания, Института по изкуствознание, Института за български език и Кирило-Методиевски научен център на БАН. Ръководител от българска страна е проф. д.и.н. Иван Билярски.

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Доц. д-р Ив. Карачорова: **Песнивецът на цар Иван Александър. Изследване и издание (втори етап).** Към проект „Изследване и издание на три ръкописа от времето на цар Иван Александър“ на Кирило-Методиевския научен център при БАН.

Срок: 2018 г. – 2019 г.

Проф. д-р М. Китанова: **Българският литературен пантеон и славянският свят в научното наследство на Борис Йоцов. Реконструкция на идеите.** Проект на Института за литература при БАН, финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“, с ръководител проф. д.ф.н. Румяна Дамянова.

Срок: 2017 г. – 2019 г.

Гл. ас. д-р Н. Николова: **Езикова и етнокултурна интеграция на имигрантите в българското общество през ХХІ в.** Към проект „Външни миграции в България, ХІХ – ХХІ в.: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти“ (проект на Института за исторически изследвания при БАН, с ръководител доц. д.и.н. Пенка Пейковска).

Срок: март 2015 г. – март 2018 г.

Гл. ас. д-р С. Стефанов: **Местно производство, облекло и езиково богатство (Принос към историческата лингвистика и антропологията на облеклото)**. Проект към Института за етнология и фолклористика с етнографски музей при БАН (партньорска организация на Софийския университет и Архива на БАН, ръководител проф. д-р Маргарет Димитрова), финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“.

Срок: 2018 г. – 2019 г.

Проекти, които не са част от научноизследователския план за 2018 г.:

Проект **„Написаното остава. Пиши правилно!“**

Проектът е финансиран в рамките на дейност „Въвеждане на съвременни методи в образованието и работата с младите таланти“, ПМС No 347, т. 5.

Срок: април 2017 г. – 30.09.2018 г.

Ръководител: проф. д-р Св. Коева

Участници: проф. д-р Св. Коева, проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова, проф. д-р Д. Благоева-Стефанова, проф. д-р Е. Мирчева, проф. д-р Л. Антонова-Василева, доц. д-р В. Мичева, доц. д-р Я. Милтенов, ас. М. Абаджиева-Йорданова, доц. д-р Ил. Гаравалова, гл. ас. д-р К. Ушева, гл. ас. д-р С. Стефанов, ас. Кр. Фучеджиева, доц. д-р Цв. Георгиева, гл. ас. д-р Ат. Атанасова, гл. ас. д-р К. Мичева-Пейчева, гл. ас. д-р Й. Кирилова, ас. Т. Кръстева, гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска, доц. д-р М. Томов, гл. ас. д-р Ил. Кунева, Ж. Златева, ас. Л. Микова, Кр. Петрова, гл. ас. д-р М. Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Н. Данчева, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р В. Стефанова, гл. ас. д-р М. Тодорова, Д. Христов, Б. Ризов, М. Ялъмов, Хр. Кукова.